

Ірина Ю. Штулер
**ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ
ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА**

У статті розглянуто еколого-економічні засади управління інноваційною діяльністю підприємств. Узагальнено підходи до класифікації екологічних інновацій і виокремлено напрями екологічно спрямованого інноваційного розвитку підприємства. Розкрито етапи формування інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства та визначено особливості цього процесу в умовах трансформаційної економіки. Запропоновано удосконалення економічних інструментів управління інноваційною діяльністю підприємства та його екологічних засад.

Ключові слова: інноваційна діяльність; еколого-економічні засади; інноваційне управління; екологічно спрямований розвиток; інноваційний розвиток.

Рис. 3. Літ. 13.

Ірина Ю. Штулер
**ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ
ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ**

В статье рассмотрены эколого-экономические основы управления инновационной деятельностью предприятий. Обобщены подходы к классификации экологических инноваций и выделены пути экологически направленного инновационного развития предприятий. Раскрыты этапы формирования инновационно-инвестиционной стратегии предприятия и определены особенности этого процесса в условиях трансформационной экономики. Предложено усовершенствование экономических инструментов управления инновационной деятельностью предприятия и совершенствование его экологических основ.

Ключевые слова: инновационная деятельность; эколого-экономические основы; инновационное управление; экологически направленное развитие; инновационное развитие.

Iryna Y. Shtuler¹
**ECOLOGICAL AND ECONOMIC FRAMEWORK FOR ENTERPRISE'S
INNOVATIVE ACTIVITIES MANAGEMENT**

The article considers the economic and ecological dimensions for enterprise's innovative activities management. The approaches to ecological innovations are generalized and the ways for ecologically oriented innovative development of enterprises are outlined. Stages in the formation of an innovation-investment strategy of an enterprise are defined, and the peculiarities of this process under economy's transformations are shown. Improved economic instruments of innovative activity management at an enterprise are offered along with the improvement of its ecological basis.

Keywords: innovative activity; ecological and economic framework; innovative development; ecologically oriented development; innovative development.

Постановка проблеми. Важливість інноваційної діяльності визначається переважно тим, що постійний розвиток науки і техніки зумовлює швидке «застаріння» методів, техніки та технології виробництва, продукції та її якісно-технічних характеристик, і вони потребують повсякчасного удосконалення.

Ринкові умови господарювання, з їх тенденцією до швидких змін, створюють для більшості підприємств конкурентне середовище, що спонукає їх до формування конкурентних переваг.

¹ National Academy of Management, Kyiv, Ukraine.

Конкурентні переваги можуть бути створені як у сфері виробництва товарів, так і у сфері їх просування на ринок. Як правило, вони формуються на базі інноваційної діяльності, що вважається основою успішного функціонування підприємства на ринку. Але для досягнення успіху в інноваційній діяльності підприємству необхідно чітко визначити та врахувати її принципи, алгоритм поетапної реалізації інноваційних заходів та бачити перспективи розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням інноваційної діяльності присвячено багато праць іноземних та українських вчених. Серед вітчизняних вчених вагомий внесок у їх дослідження зробили О.А. Біловодська [2], Л.Г. Мельник [7], О.В. Прокопенко [9], І.М. Сотник [7], О.Ю. Чигрин [7] та інші. Серед праць зарубіжних вчених варті уваги дослідження М.М. Андерсена [12], Р. Кемпа [13] та інших.

Проблематику еколого-економічних засад в інвестиційній діяльності підприємства розкрито в працях Б.М. Андрушківа [1], А.В. Бохана [3], О.А. Васюти [4], Л.Г. Мельника [7], Т.Ю. Туниці [11] та інших.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. У дослідженнях цих авторів розкрито значення інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств, розроблено класифікаційні ознаки інновацій та методики оцінювання ефективності інноваційних проектів, обґрунтовано необхідність інноваційної діяльності, визначено форми і джерела фінансування, типи і складові інноваційної політики підприємства, методи управління інноваціями. Однак окремі елементи організації інновацій потребують подальших досліджень. Насамперед, це стосується еколого-економічних засад управління інноваційною діяльністю на підприємствах в умовах поглиблення конкуренції.

Метою дослідження є розкриття комплексу відносин, пов'язаних зі здійсненням підприємством еколого-економічного механізму управління інноваційною діяльністю підприємства.

Основні результати дослідження. Інновації у наш час – одне з найскладніших явищ, яке визначає економічне зростання, розвиток і стійкість фінансово-господарської діяльності будь-якого підприємства. За своєю сутністю «інновація» є синонімом нововведення і дефініціюється як творчий процес у вигляді створення нових споживчих вартостей, застосування яких вимагає від користувачів зміни стереотипів діяльності, навичок. У ширшому розумінні – це прогресивні техніко-технологічні, соціально-економічні зміни, нововведення у фінансовій, науково-дослідницькій та інших сферах, поява нових способів виробництва, видів продукції та послуг, освоєння нових ринків збуту, будь-яке вдосконалення, яке забезпечує економію витрат або створює умови для такої економії. Тобто, інноваціями є кінцевий результат інтелектуальної діяльності (науково-технологічних досліджень, науково-технологічних відкриттів і винаходів та наукових ідей) у вигляді нового об'єкта (системи, технології, обладнання, товарів і послуг) або у вигляді об'єкта, що якісно відрізняється від попереднього аналога [6].

Узагальнюючи існуючі визначення поняття «інноваційна діяльність», можна зазначити, що всі вони в більшості розглядають цю діяльність як відокремлену діяльність підприємства, при цьому не враховується інноваційна складова окремих бізнес-процесів. Тільки за умови використання новітніх

прийомів, методів, ресурсів на всіх етапах «ланцюга цінностей» створення продукції можливе забезпечення ефективності інноваційної діяльності всього підприємства. Тому пропонується під інноваційною діяльністю розуміти сукупність бізнес-процесів, які мають інноваційну складову та спрямовані на досягнення підприємством своєї стратегічної мети.

Здійснення інноваційної діяльності має відбуватись у кілька етапів, які дозволять підприємству досягнути бажаного результату з мінімальними витратами та втратами. Етапи, які проходить підприємство від початку до завершення інноваційного проекту, є загальновідомими, логічно пов'язаними та утворюють комплексну систему зв'язків.

Виділяють різні підходи до типізації напрямків екологічно спрямованого інноваційного розвитку. Узагальнення підходів до класифікації екологічних інновацій [2; 7; 9; 12; 13] дає змогу виокремити для подальших досліджень такі напрями екологічно спрямованого інноваційного розвитку:

- інноваційні екологічні технології;
- екологічні організаційні інновації;
- інноваційний продукт чи послуга, що пропонує екологічні переваги;
- екологічні маркетингові інновації;
- екологічні системні інновації.

Еколого-економічні засади управління інноваційною діяльністю підприємства повинні базуватися на стратегії інноваційного розвитку підприємства.

У літературі описано різноманітні підходи до формування стратегії інноваційного розвитку підприємства та виділено різні набори стадій формування інноваційної стратегії. Реалізація інноваційної діяльності передбачає її поетапне здійснення, що має на меті оптимізувати процес від прийняття рішення до отримання остаточних результатів з урахуванням вимог ринку та можливостей підприємства.

Послідовність етапів формування інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства наведено на рис. 1.

Трансформуючи природні ресурси в необхідні споживчі блага в процесі виробництва та економіки суспільство прирікає себе на протистояння природі. Незаперечним прикладом таких процесів впродовж історії людства стали прогресивні технологічні революції, які були реакцією на виникнення екологічних криз [1].

Основними чинниками посилення екологічної кризи є: кількісне та якісне нарощування продуктивних сил суспільства; розвиток науково-технічного прогресу без урахування екологічних вимог; панування моделі ресурсномісткого, еколого-деструктивного економічного зростання з орієнтацією на збільшення обсягів споживання матеріальних благ; зростання чисельності народонаселення; стихійна антиекологічна урбанізація; мілітаризація національних економік; нарощування потужностей у зв'язку з розвитком інфраструктури.

Таким чином, суперечності екологізації підприємств доцільно розглядати як історичний, динамічний і складнокомпонентний процес. В процесі даного дослідження нами запропоновано удосконалення економічних інструментів управління інноваційною діяльністю підприємства шляхом активізації еколого-економічних засад як засобу аналізу якісних взаємозв'язків (рис. 2).

Рис. 1. Основні етапи формування інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства [4]

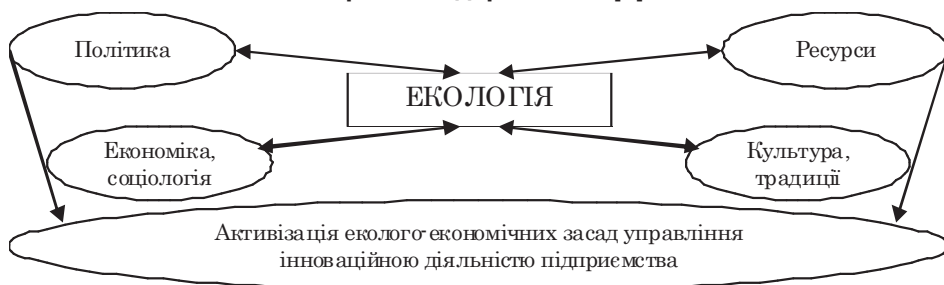

Рис. 2. Прояв і взаємовплив суперечностей процесу активізації еколого-економічних засад управління інноваційною діяльністю підприємства, адаптовано за даними [1]

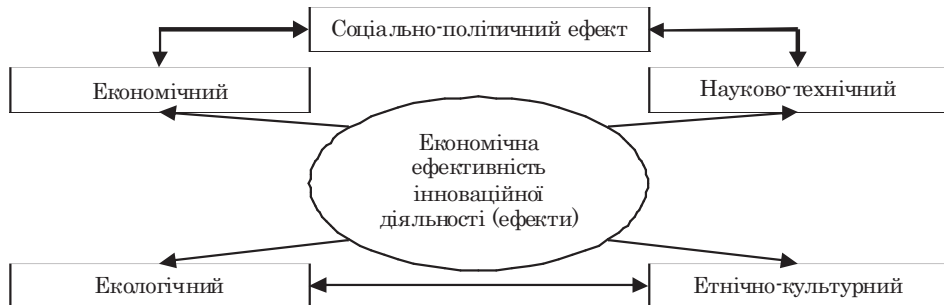

Рис. 3. Ефекти інноваційної діяльності в їх взаємозв'язку [2]

Розвиток і поширення в народному господарстві інновацій супроводжується багатоваріантністю економічних результатів (ефектів) різного масштабу і тривалості, які показані на рис. 3.

Насамперед важливо обрати пріоритети в інноваційному процесі, які б забезпечили найвищий рівень його ефективності. Це об'єктивно зумовлює необхідність здійснення таких заходів:

- звуження напрямів інвестування та впровадження проєктів з урахуванням існуючого інноваційного потенціалу;
- включення в інвестиційно-інноваційний процес як державних, так і приватних ресурсів;
- залучення іноземних партнерів до впровадження інвестиційних проєктів, пов'язаних з використанням інноваційного та промислового потенціалу;
- створення нових організаційних форм інтеграції фінансового та промислового капіталу;
- розробки та впровадження регіональних програм інвестування інновацій.

Основними проблемами, що стримують інноваційний розвиток підприємств, є: слабка організація управління інноваційними процесами, відсутність методичного забезпечення планування інноваційної діяльності тощо. Крім того, стримування діяльності зумовлене недосконалістю системи інформаційного забезпечення інноваційних технологічних рішень, зокрема з ресурсозбереження.

Висновки. У статті доведено, що дослідження змісту процесу інноваційного розвитку підприємств має важливе значення, по-перше, для з'ясування місця всіх господарюючих суб'єктів у забезпеченні розвитку інноваційного потенціалу не тільки економіки, але і суспільства; по-друге, для визначення напрямів і методів впливу на підприємства, завдяки яким можна ефективно регулювати економіку на мікрорівні.

Стимулом для розробки і впровадження нових технологій і зразків техніки може бути посилення інноваційної спрямованості пільг з боку держави безпосередньо для прогресуючих підприємств.

Необхідно підкреслити, що процес активізації еколого-економічних засад управління інноваційною діяльністю підприємства не пропонується як нова формула обчислення, а лише служить засобом аналізу якісних взаємозв'язків чинників побудови підприємств з одним з провідних результативних показників її діяльності.

У комплексі всі інноваційні заходи спрямовані на вдосконалення технологічних процесів на підприємствах, на зменшення витрат та активне впровадження соціальної політики.

Реалізація викладених пропозицій дозволить підвищити ефективність еколого-економічного механізму управління інноваційною діяльністю підприємства. Наукові розробки проблем мають позитивно позначитися на подальшому вдосконаленні інноваційної діяльності підприємства, практиці реалізації чинних норм та стандартів у цій сфері.

1. Андрушків Б., Кирич Н., Погайдак О. Удосконалення управління природоохоронною діяльністю обслуговуючих підприємств на інноваційних засадах // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2012. – Вип. 1. – С. 5–16.

2. Біловодська О.А. Удосконалення теоретико-методичної бази управління вибором напрямків інноваційного розвитку екологічного спрямування // Проблеми управління інноваційним підприємництвом екологічного спрямування: Монографія / За заг. ред. О.В. Прокопенко. – Суми: Університетська книга, 2007. – С. 336–360.
3. Бохан А.В. Екологізація підприємства в умовах трансформації економіки: Дис... канд. екон. наук / КНУ ім. Т.Г. Шевченка. – К., 2009. – 183 с.
4. Васюта О.А. Проблеми екологічної стратегії України в контексті глобального виміру: Монографія. – Тернопіль: Гал-Друк, 2001. – 600 с.
5. Вовк Ю. Організаційно-економічний механізм управління раціональним використанням ресурсів // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2011. – Вип. 1 // sepd.tntu.edu.ua.
6. Інноваційні шляхи активізації природоохоронного провайдингу в умовах підприємства (Європейські аспекти) / За ред. Б.М. Андрушківа. – Тернопіль: ТзОВ Терно-граф. 2011. – 576 с.
7. Мельник Л.Г., Сотник І.М., Чигрин О.Ю. Економіка природних ресурсів: Навч. посібник. – Суми: Університетська книга, 2010. – 348 с.
8. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Підручник / За заг. ред. Л.Г. Мельника, М.К. Шапочки. – Суми: Університетська книга, 2005. – 759 с.
9. Прокопенко О.В. Соціально-економічна мотивація екологізації інноваційної діяльності: Монографія. – Суми: СумДУ, 2010. – 395 с.
10. Реймерс Н.Ф. Экология: теории, законы, правила, принципы и гипотезы. – М.: Россия Молодая, 1994. – 366 с.
11. Туниця Т.Ю. Збалансоване природокористування: національний і міжнародний контекст. – К.: Знання, 2006. – 300 с.
12. Andersen, M.M. (2005). Eco-innovation indicators. Background paper for the workshop on ecoinnovation indicators. Copenhagen: EEA. 178 p.
13. Kemp, R., Foxon, T. (2007). Typology of eco-innovation. In: Project co-funded by European Commission withing the Sixth Framework. Programme – Measuring of eco-innovations // www.merit.unu.edu.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2013.